

Vervang de kanker- verwekkende stoffen

In de wetgeving is het duidelijk geregeld; kankerverwekkende stoffen moeten worden vervangen zodra dat technisch mogelijk is. Maar de praktijk is weerbarstig. Hoe kan een or de vereiste vervanging stimuleren?

Jaarlijks sterven in Nederland zo'n 2000 mensen vroegtijdig door kanker die ze op het werk hebben opgelopen. De meesten van hen overlijden na hun pensioen. Maar het is een misverstand te denken dat werken met kankerverwekkende stoffen een probleem uit het verleden is. Ook op dit moment wordt in Nederland één op de vijf werknemers regelmatig blootgesteld aan dit soort stoffen. Nog steeds komen er nieuwe slachtoffers bij. Ook de Inspectie SZW vindt vervanging hard nodig: 'Het gaat hier om tikkende tijdbommen.'

Wat zijn kankerverwekkende stoffen?

Kankerverwekkende stoffen zijn er in vele soorten. Het kan gaan om stoffen die het bedrijf inkoopt en vervolgens gebruikt in het productieproces. De H-zinnen (risico-zinnen) op het etiket geven aan of een stof (verdacht) kankerverwekkend is. Andere kankerverwekkende stoffen worden niet ingekocht, maar komen vrij tijdens het werkproces. Bijvoorbeeld bij het verspanen, schuren, verhitten of verbranden. Denk aan hardhoutstof of lasrook bij roestvrijstaal. En

er kunnen ook kankerverwekkende deeltjes vrijkomen door slijtage of door sloop van een arbeidsmiddel of van delen van het bedrijfspan, zoals asbest. De niet-ingekochte stoffen kennen geen verpakking en hebben dan ook geen H-zinnen. Het is daarom moeilijker te bepalen of het gaat om kankerverwekkende stoffen. Het ministerie van SZW publiceert tweemaal per jaar een lijst met stoffen die kankerverwekkend zijn. Het is belangrijk deze te raadplegen en te vergelijken met de stoffen die in het bedrijf of de instelling vrijkomen. Bijvoorbeeld in de industrie, bouw, ziekenhuizen, afvalverwerking en laboratoria. De meest voorkomende kankerverwekkende stoffen op het werk zijn:

- asbest, in apparatuur, installaties en gebouwen;
- steenstof zoals kwarts (in de bouw);
- dieselmotorenemissie;
- vernevelde minerale oliën;
- metalen en metaalverbindingen, vooral chroom VI, arseen, lood, nikkel en kobalt;
- stoffen die vrijkomen bij teerprocessen;
- Pesticiden.

Vervangingsplicht

Voor omgang met kankerverwekkende stoffen geldt een variant op de arbeidshygiënische strategie, die de 'STOP-aanpak' wordt genoemd:

S = Substitutie (vervanging)

T = Technische maatregelen, zoals afzuiging van stofdeeltjes in de lucht

O = Organisatorische maatregelen, zoals aantal blootgestelde medewerkers beperken

P = Persoonlijke beschermingsmiddelen, zoals adem- of huidbescherming.

Eenzelfde aanpak is voorgeschreven voor 'mutagene' stoffen, die een blijvende wijziging van het genetisch materiaal in menselijke cellen kunnen veroorzaken. Uitgangspunt van de STOP-aanpak is dat eerst gezien moet worden of de kankerverwekkende stof vervangen kan worden. Alleen als dat technisch onmogelijk is, kan een volgende stap worden gezet.

Motieven om te vervangen

In tegenstelling tot veel andere arboverbeteringen geeft een vervanging van kankerverwekkende stoffen het bedrijf geen directe opbrengsten. Door de jarenlange incubatietijd is een vermindering van ziekteverzuim of van uitval op

korte termijn niet te verwachten. Er zullen dus andere argumenten nodig zijn om de directie te overtuigen. Uiteraard is de wettelijk vervangingsplicht een belangrijke troef. Zeker voor bedrijven die als uitgangspunt hebben geformuleerd dat ze voldoen aan wettelijke eisen. Daarbij is het goed om te weten dat Inspectie SZW zich de komende jaren extra richt op bedrijven en hun gevaarlijke stoffen. Voor koploperbedrijven past het uitbannen van kankerverwekkende stoffen bij hun streven naar goed werkgeverschap en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Verder kan het voorkómen van aansprakelijkheidsclaims een drijfveer zijn. Tenslotte bespaart het uitbannen van kankerverwekkende stoffen het bedrijf veel administratieve lasten zoals registratie, het meten van blootstelling en dossiervorming van blootgestelde medewerkers. Er is een breed palet aan argumenten. Weeg daarom goed af voor welke insteek de directie het meest vatbaar is.

Problemen in de praktijk

Soms is het vervangen van kankerverwekkende stoffen bijzonder eenvoudig: een kwestie van het aanschaffen van een ander middel met een vergelijkbare kwaliteit. Maar vaak is het uitbannen van kankerverwekkende en mutagene stoffen moeilijker dan het lijkt. Een voorbeeld: een bedrijf vervangt desinfectiemiddelen met het kankerverwekkende ethanol door een ander middel. Dat lijkt een goede zaak. Totdat blijkt dat het nieuwe middel zogenaamde IPA's bevat; een chemische stof die niet kankerverwekkend is, maar wel gevaarlijk. Voorbeeld twee: een bedrijf heeft met veel moeite enkele kankerverwekkende stoffen weten te vervangen, maar ziet tot zijn schrik dat de R&D-afdeling ondertussen voor nieuwe producten weer andere kankerverwekkende stoffen binnenhaalt.

Derde voorbeeld: de directie wijst erop dat nergens in de branche de vervanging van een kankerverwekkende stof is toegepast, maar vergeet te kijken naar de stand van de wetenschap. Laat staan dat ze bij leveranciers nagaat of er innovaties mogelijk zijn.

En als laatste: een verffabrikant weet een kankerverwekkende grondstoffen uit een verfproduct te vervangen. Het nieuwe product heeft dezelfde kwaliteit als het vorige. Maar klanten geloven dat niet. Vervanging is dus lang niet altijd eenvoudig. Om missers te voorkomen is het zaak te zorgen voor een brede blik en voor draagvlak bij meerdere betrokkenen. Kijk verder dan de huidige praktijk, laat alle effecten van een vervangend middel beoordelen en zorg voor een goed borging in het hele bedrijf.

Tips voor de or

Ga na of in het bedrijf kankerverwekkende en mutagene stoffen worden gebruikt of vrijkomen. Het register gevaarlijke stoffen in het eigen bedrijf moet daar duidelijkheid over verschaffen. Probeer eerst die stoffen te laten vervangen waarmee meerdere medewerkers in aanraking komen. Bepleit een breed opgezette werkgroep die naar geschikte alternatieven zoekt. Als vervanging technisch onmogelijk blijkt, moeten voldoende andere beschermende maatregelen worden genomen. Om na te gaan of het bedrijf aan de wettelijke verplichtingen voldoet, is het aan te raden om op www.zelfinspectie.nl de zelfinspectietool Gevaarlijke stoffen in te vullen. Deze tool van Inspectie SZW wordt komend najaar nog meer gericht op de omgang met kankerverwekkende stoffen.

Wat zegt de wet?

Arbobesluit 4.17 bepaalt dat kankerverwekkende en mutagene stoffen vervangen moeten worden als dat technisch

mogelijk is. Voor deze stoffen geldt dat economische overwegingen géén rol mogen spelen om al dan niet tot vervanging over te gaan. Als het vervangen technisch onmogelijk blijkt, verwacht Inspectie SZW daar een schriftelijke onderbouwing bij. Zoals bij elke gevaarlijke stof moet dan ook de blootstelling worden gemeten en vergeleken met grenswaarden. Verder gelden er voor kankerverwekkende en mutagene stoffen extra eisen. De registratie moet veel uitgebreider en de werkgever moet een lijst bijhouden van werknemers die blootgesteld (kunnen) worden. Daarnaast zijn er uitgewerkte voorschriften over markering van werkruimten, opslag en vervoer, medisch onderzoek en procedures bij calamiteiten. **1**

KOEN LANGENHUYSEN
IS OR-TRAINER BIJ FIJN WERK,
INFO@FIJN-WERK.NL